

УДК 340.13

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.28.03>

ДЖЕРЕЛА ТА РІВНІ ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВА В ПУБЛІЧНО-ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Іванченко Ольга Миколаївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальної теорії
права та держави
(Національного університету
«Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна)

У статті досліджено теоретичні аспекти джерел та рівнів легітимності права в публічно-політичному просторі. Визначено, що право – це унікальне, різнобічне явище соціального характеру. Зазначено, що посткласична методологія, що уявляє собою онтологію права, лише посилює радикалізм цього твердження: буття права, за фактом, не може бути вичерпано. Наголошено, що людина є базисом, основою системи правопорядку. Саме вона створює і формує цю систему своїми діями та інтелектуальними процесами. Доведено, що не існує правових явищ, які не є паралельно економічними, психічними тощо, інакше кажучи – соціокультурними явищами. Визначено, що сьогодні таке поняття, як легітимність, є достатньо популярним і широко використовується у правовій та політичній літературі, постійно згадується в засобах масової інформації з метою пояснення певних політичних явищ. Зазначено, що сучасна політична наука ретельно вивчає проблему легітимності, за цією темою велика кількість світових вчених провела (і проводить) достатньо серйозні дослідження, однак у сучасній українській юридичній науці ця тема є майже не вивченою. Аргументовано, що традиційна легітимність характерна для суспільств «закритого типу», її основною рисою є використання правових норм, що народжуються в процесі легітимації. Доведено, що раціональний тип легітимності права більше ніж в інших суспільствах притаманний суспільству модерну. У ньому містяться такі характерні для світського суспільства характеристики, як, наприклад, рівність громадян між собою. Обґрунтовано, що норми стають правовими в той момент, коли визнаються соціумом як базис для прав та обов'язків суб'єктів і реально їх цими правами та обов'язками наділяють. Констатовано, що норма права являє собою поширений, регулярно застосований і сприятливо оцінюваний зразок поведінки лише тоді, коли вона має статус легітимної, а значить – загальноновизнаної. Вказано, що правова природа норм виявляється підставою для їх офіційної легітимації та надання їм обов'язкової сили, підкріпленої ціннісно-мотиваційним (морально-ціннісним у природно-правовій парадигмі) впливом на поведінку людей. Наголошено, що правова легітимність може варіюватися залежно від культурних особливостей суспільства. Визначено, що правові (юридичні) цінності, до яких належать і принципи права, і деякі концепції юридичної науки, які вважаються аксіомою, теж являють собою підтвердження легітимності чинної правової системи. Зроблено висновок, що норма права в публічно-політичному просторі являє собою поширений, регулярно застосований і сприятливо оцінюваний зразок поведінки лише тоді, коли вона має статус легітимної, а значить – загальноновизнаної. Зазначено, що легітимність у формі визнання права є внутрішньою, суб'єктивною за своєю суттю стороною нормативності, яка проявляється в прийнятній оцінці або ж психологічному схваленні норм права, визначених інститутів і правової реальності в цілому.

Вказано, що легітимність правової реальності виконує не тільки диференціюючу, а й організуючу функцію, яка дає можливість упорядковувати юридично значущі феномени і вбачати різноманітні зв'язки між ними.

Ключові слова: легітимність права, легітимація права, легальність права, правотворець, правова ідеологія, правова держава, суспільство, теорія права.

SOURCES AND LEVELS OF LEGITIMACY OF LAW IN THE PUBLIC AND POLITICAL SPACE

Ivanchenko Olha Mykolaivna,
Doctor of Law,
Associate Professor at the Department
of General Theory of Law and the State
(Odesa Law Academy National
University, Odesa, Ukraine)

The article explores the theoretical aspects of the sources and levels of legitimacy of law in the public and political space. It is determined that law is a unique, multifaceted phenomenon of a social nature. It is noted that the postclassical methodology, which represents the ontology of law, only enhances the radicalism of this statement: the existence of law, in fact, cannot be exhausted. It is emphasized that man is the basis, the foundation of the system of law and order. It is he who creates and shapes this system with his actions and intellectual processes. It is proved that there are no legal phenomena that are not simultaneously economic, mental, etc., in other words, socio-cultural phenomena. It is determined that today such a concept as legitimacy is quite popular and widely used in legal and political literature, is constantly mentioned in the media in order to explain certain political phenomena. It is noted that modern political science carefully studies the problem of legitimacy, a large number of world scientists have conducted (and are conducting) quite serious research on this topic, however, in modern Ukrainian legal science this topic is almost unstudied. It is argued that traditional legitimacy is characteristic of "closed-type" societies, its main feature is the use of legal norms that are born in the process of legitimation. It is proved that the rational type of legitimacy of law is more inherent in modern society than in other societies. It contains such characteristics characteristic of secular society, such as, for example, equality of citizens among themselves. It is substantiated that norms become legal at the moment when they are recognized by society as the basis for the rights and obligations of subjects and they are actually endowed with these rights and obligations. It is stated that a rule of law is a widespread, regularly applied and favorably evaluated model of behavior only when it has the status of legitimate, and therefore - generally recognized. It is indicated that the legal nature of norms is the basis for their official legitimation and giving them binding force, supported by a value-motivational (moral-value in the natural-law paradigm) influence on people's behavior. It is emphasized that legal legitimacy can vary depending on the cultural characteristics of society. It is determined that legal (juridical) values, which include both the principles of law and some concepts of legal science, which are considered an axiom, also represent confirmation of the legitimacy of the current legal system. It is concluded that a rule of law in the public and political space is a widespread, regularly applied and favorably evaluated model of behavior only when it has the status of legitimate, and therefore - generally recognized. It is noted that legitimacy in the form of recognition of law is an internal, inherently subjective side of normativity, which

manifests itself in an acceptable assessment or psychological approval of legal norms, certain institutions and legal reality as a whole. It is indicated that the legitimacy of legal reality performs not only a differentiating, but also an organizing function, which makes it possible to order legally significant phenomena and see various connections between them.

Key words: legitimacy of law, legitimation of law, legality of law, lawmaker, legal ideology, rule of law, society, theory of law.

Постановка проблеми. Існуюча інституційно-владна організація, реальні політичні процеси та політико-правовий клімат, в якому вони розгортаються сьогодні комплексно відображаються шляхом процесів легалізації і легітимації у функціонуванні державної влади. Разом із цим, формально-юридичні основи легітимності концентрують увагу дослідника на інституційно-правових і процедурних (процесуальних) засадах легітимної організації державної влади та права. У свою чергу, неформальний, духовно-моральний зріз орієнтує на способи, методи і техніки легітимного функціонування державної влади, тобто на специфічність режиму легітимації владно-правової взаємодії в конкретному суспільстві.

Таким чином, легітимність може інтерпретуватися як якісна характеристика певного політико-правового стану суспільства, який відповідає публічно-правовим, економічним і соціально-культурним закономірностям формування і відтворення (наступності) інституційно-владного порядку в розвиткові конкретного суспільства. Іншими словами, легітимність відображає відповідність функціонуючої системи інституціонально-правової організації, рівнів, моделей і специфіки владних відносин в системі «особистість- суспільство-держава». Легітимність, виходячи із цього, виступає метою функціонування всіх інститутів і структур, їх уповноважених представників, але в той же час, являється і результатом цього функціонування, відображаючи певний стан, досягнутий якісно.

Здається, що легітимність як якісний стан політико-правової організації суспільства і легітимація як процес досягнення цього стану не мають універсальної і жорсткої, однозначної структури. Проте в теоретико-методологічному плані можна виділити різні рівні, зрізи легітимації. З нашої точки зору, слід говорити про архітектуру легітимності, тобто взаємопов'язані пласти (рівні) національно-культурної легітимації влади і правопорядку.

Необхідність обґрунтування джерел та рівнів легітимності права в публічно-політичному просторі і зумовила актуальність написання цієї статті.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів джерел та рівнів легітимності права в публічно-політичному просторі.

Аналіз наукових публікацій. Вивченню теоретико-методологічних аспектів поняття легітимності в сфері науки держави і права присвячені наукові роботи таких українських вчених як: Є. Бистрицький, А. Богачов, В. Дудченко, Ю. Калюжна, О. Коваль, В. Кокорський, Т. Кравченко, П. Манжола, І. Музика, В. Невідомий, М. Неліп, В. Нечипоренко, Ю. Оборотов, С. Олефіренко, О. Петришин, І. Рибак, Т. Сивак, О. Скрипнюк, С. Сливка, Л. Спинка, М. Тур, В. Федоренко, Х. Хвойницька-Перейма, М. Цвік, С. Шевчук, Н. Юськів, та інші.

Проблематику легітимності як фундаменту права, винайдення засобів легітимації державно-правових інституцій, співвідношення легальності позитивного права і легітимності права природного в межах сучасної теорії права досліджували такі зарубіжні вчені як: К. Апелль, Р. Арон, М. Вебер, Ю. Габермас, Р. Дворкін, І. Кант, Д. Локк, Н. Луман, Е. Макінтайр, Т. Парсонс, Д. Ролз, Ж. - Ж. Руссо, Ч. Тейлор, С. Хантінгтон, та інші.

Питаннями дослідження публічно-політичних аспектів легітимності займалися такі вчені як: К. Гольцман, І. Жаровська, Т. Кузьменко, І. Куян, Л. Наливайко, М. Ніколко, В. Фадєєв та інші.

Виклад основного матеріалу. Право – це унікальне, різнобічне явище соціального характеру. З цим твердженням сьогодні варто погодитися, оскільки неможливо визначити повний ряд рис права або характеристик його сутності.

Сучасна політична наука ретельно вивчає проблему легітимності, за цією темою велика кількість світових вчених провела (і проводить) достатньо серйозні дослідження, однак у сучасній українській юридичній науці ця тема є майже не вивченою. Наприклад, навіть стосовно самого поняття «легітимність» в українському юридичному середовищі досі точаться дискусії. Зокрема, велика кількість юристів трактує це поняття як тотожне до «законності», а деякі вважають, що «легітимність» і «легітимація» є одним і тим самим феноменом [1, с. 3–5]. Тому говорячи про легітимність як про базову характеристику правової реальності та самого права, потрібно спочатку зважити різні думки з цього приводу і, в підсумку, сформулювати правильне осмислене ставлення до досліджуваної категорії.

Той факт, що в українській юридичній науці не існує єдності щодо розуміння легітимності, спричинено історичними та культурними чинниками. Ми вбачаємо головну причину в тому, що в радянській теорії права поняття легітимності майже не застосовувалося в науці – у цьому не було необхідності, оскільки координація правового дискурсу, його основні параметри «будувалися» в той час починаючи з «верхівки», тоді як приватні дискусії «на місцях» перебували під негласною забороною. У вищій інстанції питання легітимності так і не було поставлено, через що юристи того часу не могли якісно його вивчити. Поняття «легітимність», яке з'явилося в юридичному побуті, – це прикмета пострадянського періоду, проте навіть тут ми не знайдемо, власне, джерело проблеми [2, с. 5–6]. З цим важко не погодитися.

Звернемося до класифікації рівнів легітимності права, схожої з ідеями М. Вебера стосовно влади, однак зважаючи на особливості легітимації. Необхідно пам'ятати, що за словами самого М. Вебера, виокремлення еталонних видів правового мислення і легітимності є досить умовним [3, с. 73], оскільки в реальності такого роду види правового мислення можуть взагалі не зустрічатися. Відтак необхідно виділити традиційну та раціональну моделі легітимності права.

Традиційна легітимність характерна для суспільств «закритого типу», її основною рисою є використання правових норм, що народжуються в процесі легітимації. Легітимність законів у них реалізовується, по-перше, завдяки традиціям і релігії, а по-друге – завдяки обожнюванню конкретної харизматичної фігури суспільного лідера. Це стосується насамперед традиційних суспільств, в яких право залишилося у сфері сакрального [3, с. 76].

Раціональний тип легітимності права більше ніж в інших суспільствах притаманний суспільству модерну. У ньому містяться такі характерні для світського суспільства характеристики, як, наприклад, рівність громадян між собою [3, с. 124].

Рівність сама по собі – це визнання людини основною цінністю в суспільстві. Така ступінь суспільного стану не випадкова, а є наслідком природного переходу «від громади до громади» [3, с. 126]. Цій категорії, практично, не присвячено робіт з боку наукового співтовариства, а ті нечисленні автори, що згадували її в контексті інших питань, робили це виключно з ознайомлювальною метою. Питання легітимності стали доступними для обговорення в процесі становлення соціологічного правового підходу, що остаточно сформувався тільки в кінці ХХ століття. У науковому середовищі тоді переважав вузьконормативний підхід, який повністю виключав дослідження

правової реальності, що не дивно, враховуючи домінуючу політичну ідеологію того часу. Саме цей фактор і став головною перешкодою для вивчення категорії «легітимність» у вітчизняному науковому середовищі [4, с. 187].

Необхідно вважати сутнісною ознакою права саме його легітимність. Норми стають правовими в той момент, коли визнаються соціумом як базис для прав та обов'язків суб'єктів і реально їх цими правами та обов'язками наділяють. Для того, щоб мати можливість з наукової точки зору пояснити процеси появи правил, що мають достатню аргументацію для контролю над поведінкою індивідів, необхідно розібратися в сутності легітимності права як соціальної норми. Визнання позитивного права – це основна причина його виконання, яка є фундаментом його авторитету у правовідносинах, тому що реалізація закону тільки в рамках страху перед покаранням ніколи не стане прийнятною для досягнення цілей правового регулювання.

Потрібно звернути увагу на те, що легітимність є лише однією з багатьох характеристик, якими володіє право. Заслуговує на увагу думка Л. Авраменко, що право «можна визначити право як систему норм (правил поведінки) і принципів, що сформувалися в суспільстві як міра свободи і рівності, заснованих на принципі справедливості, прийняті (або визнані) державою регуляторами суспільних відносин і забезпечених усіма засобами легальної державної дії аж до примусу» [5, с. 16].

У суспільстві модерну, де домінує світський світогляд, такою сутнісною характеристикою виступає «формальна рівність». Однак ситуацію, де вступають у взаємодію суб'єкти, що обоюдно визнають себе незалежними, зрілими та заможними, можна віднести до легітимного правопорядку, і тільки після цього розділяти його, чітко відокремлюючи імпліцитну легітимність від експліцитної.

З тієї причини, що правові приписи, без сумніву, є одним із типів соціальних норм, для більш чіткого розуміння суті легітимності правових норм потрібно скористатися дослідженнями тих науковців, які вивчали природу значущості соціальних норм у цілому. Це дозволить зрозуміти, з якої причини юридичні правила виконуються здебільшого без примусу. Побічно, таким чином, ми поставимо під сумнів іманентну притаманність праву такої властивості, як примусовість.

Відповідь на питання про природу визнання соціальних норм уперше намагався дати Е. Дюркгейм [6], який досліджував проблему нормативної значущості. Він чітко поділяв технічні правила та моральні норми.

Технічних правил дотримуються через ті наслідки, до яких може призвести їх дотримання або порушення. Порушення ж морального правила веде до конкретної санкції, однак вона не обов'язково призводить до наступної невдачі певної дії. Правила та дії пов'язані між собою завдяки угоді, укладеної в суспільстві. За приклад можна навести феномен, коли в конкретній ситуації за вбивство на особу покладається вища міра покарання, а в іншій ситуації суб'єкт, що його вчинив, удостоюється нагороди. В основі соціального визнання норм лежать санкції, і аргументом тут виступає моральний авторитет, повага, що досить сильно відрізняється від обмеженої аргументації можливості використання сили. Зовнішнім санкціям не потрібно визнання норми, їх єдиний інтерес – її безпосереднє виконання на практиці.

Можна дійти висновку, що норма права являє собою поширений, регулярно застосований і сприятливо оцінюваний зразок поведінки лише тоді, коли вона має статус легітимної, а значить – загальновизнаної. Легітимність у формі визнання права є внутрішньою, суб'єктивною за своєю суттю стороною нормативності, яка проявляється в прийнятній оцінці або ж психологічному схваленні норм права, визначених інститутів і правової реальності в цілому. Таким чином, можна стверджувати, що легітимність є обов'язковою умовою існування самої норми права, а також нормативності правової системи кожного соціуму.

Правова природа норм виявляється підставою для їх офіційної легітимації та надання їм обов'язкової сили, підкріпленої ціннісно-мотиваційним (морально-ціннісним у природно-правовій парадигмі) впливом на поведінку людей.

Також виникає дискусійне питання про темпорально-просторовий вимір легітимації. Темпорально-просторовий вимір легітимації належить до аспектів часу та простору, які впливають на сприйняття та схвалення правових норм суспільством. Це означає, що легітимність права може змінюватися залежно від часу та місця, де воно застосовується. Темпоральний – з точки зору співвідношення перервності (забезпечує стабільність) і безперервності цього процесу. Що стосується простору легітимації права, то її загальносоціальний аспект неминуче проблематизується в сучасному соціально неоднорідному, багатовимірному суспільстві.

До складових компонентів темпорально-просторового виміру легітимації слід відносити: історичність, культурний контекст, географічність тощо.

Правові норми можуть бути легітимними в певному історичному контексті, але втрачати свою легітимність в інші часи. Наприклад, закони, які регулювали відносини між расами чи гендерами, можуть бути визнані неприйнятними в сучасному суспільстві через зміну цінностей і соціальних норм. Легітимність правових норм може змінюватися з часом через зміну соціальних, економічних і політичних умов.

Правова легітимність може варіюватися залежно від культурних особливостей суспільства. Те, що вважається легітимним в одній культурі, може бути неприйнятним в іншій. Географічний контекст підкреслює, що правові норми можуть бути легітимними в одній країні або регіоні, але не легітимними в іншій через різницю у правових традиціях, системах правосуддя та соціокультурних умовах. Легітимність права може варіюватися також залежно від міжнародних стандартів і норм, важливих для деяких країн або регіонів.

Отже, темпорально-просторовий вимір легітимності враховує, що сприйняття та прийняття правових норм може змінюватися залежно від часу, місця та контексту їх застосування.

Саме легітимність є фундаментом соціальної дії права, завдяки їй формується його соціальна сутність.

Відповідно до посткласичної наукової концепції, легітимність права не може бути проаналізована статично, як певна даність, котру можна простежити, використовуючи соціологічні практичні методи. Відповідно до зазначеної концепції, її варто розглядати як певний процес або систему легітимації, завдяки якій в принципі існує та діє будь-яка система права та правопорядок у ній. І сьогодні питання самого механізму легітимації, його принципів і системи роботи, є однією з найважливіших тем для дослідження у сфері юриспруденції. А. Богачов зазначає: «...в основі поняття легітимації – думка, що головною рисою людського буття є певна якість взаємин, а не “самосвідомість” чи “стосунок до трансцендентного”, бо узаконювати означає формувати через самі взаємини – відповідні мовні практики – цінне і стале у цих взаєминах, тобто конституювати справедливу комунікацію» [7, с. 35].

Для постсучасного суспільства є характерною складна багаторівнева структура, яка має велику кількість нормативних і правових порядків. Через це легітимність права умовно можна поділити на декілька рівнів: мікро-, мезо- і макро. Сумісність, а також обумовленість цих рівнів, виражається в діалогічності певної дії індивіда та структури, «дуальності» структурації. Але якщо вищевказані рівні з позиції легітимності можна описати досить ефективно, то щодо правової системи цей процес виявляється непростим.

Оцінка та вимірювання легітимності права сьогодні є досить актуальною проблемою в сучасному суспільстві. Таке вимірювання можна зробити, застосовуючи конкретний метод для кожного рівня правової реальності. По суті, уже факт наявності правопорядку в соціумі уможливує стверджувати, що право в ньому є легітимним.

Правові (юридичні) цінності, до яких належать і принципи права, і деякі концепції юридичної науки, які вважаються аксіомою, теж являють собою підтвердження легітимності чинної правової системи.

Але все вищенаведене формується в боротьбі численних соціальних груп, які є частиною конкретного суспільства, за можливість легально наділяти юридичною значущістю певні суспільні процеси та явища. Крім того, слід враховувати, що явища, які вважаються сьогодні суспільству чимось буденним, можуть з плином часу бути поставлені під сумнів або зовсім змінені.

Оцінити і виміряти легітимність права дуже складно, оскільки ця процедура завжди може бути оскаржена по суті. Для того, щоб здійснити зазначену процедуру, необхідно щось більше, ніж просто громадська думка та точка зору декількох експертів.

Легітимація як процес, що відбувається в контексті юридичної практики, може проводитися на мікро-, мезо-, і макро- рівні, іншими словами – на рівні базових елементів, що становлять правову сферу. Саме дослідження, засноване на «рівневому» аналізі, потрібно застосовувати для визначення рівня легітимності права. Мікрорівень легітимності права відповідає за базові та традиційні види застосування права. Ці практики є ефективними і для формування правових інститутів на мезорівні.

Правові цінності, які є фундаментом принципів права, і діяльність інститутів права говорять про легітимність певної правової системи [8, с. 44–51].

Легітимності правовідносин на мікрорівні можна досягти лише постійною практикою, що обумовлена або звичкою, або функціональною необхідністю, яка є продуктом соціалізації.

До макрорівня легітимності права належать правові цінності та ідеології, які відповідають за легітимність правової системи соціуму. Вимірювання правових цінностей – це дуже складне і проблемне завдання сучасної правової науки. Суть проблеми в тому, що будь-які цінності в певний момент певною мірою порушуються абсолютно всіма, проте від цього не втрачають свого авторитету. Цінності права і легітимність системи як такої не можна вимірювати відсотком дотримання в суспільстві. У стандартному людському розумінні принципи права та правові цінності є буденним, непорушним явищем, вони приймаються індивідами без зайвих міркувань. До таких цінностей можна віднести популярні тези, на зразок «право регулює суспільні відносини», «Конституція охороняє наші права» або «метою покарання є перевиховання засудженого» [8, с. 44–51].

Таким чином, правові цінності можуть існувати, поки не знеціняться повністю, ставши «антицінностями». Знецінення в цьому випадку означає, що цінності піддаються абсолютному запереченню правосвідомістю або повністю зникає практика їх застосування.

Легітимність будь-яких правовідносин можна оскаржити за допомогою іншого їх тлумачення, а також за допомогою юридичної практики, яка іноді відбувається навіть примусово. Лише дослідження поведінкової юридичної практики поряд із вивченням правосвідомості діючих суб'єктів цієї практики уможливує скласти достатньо вірну оцінку. Знання того, яким чином люди сприймають певні правові ситуації та з якої причини діють конкретним чином, є запорукою успішності прояснення легітимності права на макрорівні.

Аналіз ступеню легітимності на мезорівні щодо правового інституту теж є серйозною проблемою. Легітимність правового інституту, як правило, вимірюється рівнем довіри до нього. Це вимірювання є досить відносним і представлено, здебільшого, позицією інтерв'юера та методом формулювання питання. З цієї причини набагато більш операціональною видається оцінка легітимності правового інституту методом «доказування від супротивного», іншими словами, його нелегітимності, коли «абстрактне» населення визначає небажаність відповідного інституту.

Слід підкреслити, що в такій ситуації потрібно брати до уваги похибки та невизначеність «громадської думки», а також точку зору будь-яких експертів: і те, й інше визначається владою.

Науковці наголошують на зацікавленості сучасної держави в легітимності права та власних правових інститутів. Саме визнання громадянами права і правотворчого процесу й уявляє собою основу легітимності держави. Виходячи з цього, підкреслюється, що «обмеження держави правом та забезпечення стабільності конституційного ладу – явища, що суттєво взаємно зумовлюють та взаємодоповнюють одне одного. З одного боку, правове обмеження держави є необхідною передумовою конституційної стабільності, оскільки передбачає безумовне дотримання правових приписів усіма державними інституціями, їх орієнтацію на ті базові суспільні цінності, які зумовлюють сутність конституційного ладу» [9, с. 115].

Однак диктаторські політичні режими нерідко мають спокусу обмежувати особисту свободу власного населення «на користь публічного блага». Спираючись на тезу, що певні правові норми є легітимованими в суспільстві, можна говорити, що несприйняття таких норм і опір щодо них фактично стане викликом цієї легітимуючій соціальній концепції.

У цій ситуації спостерігається порушення ключового принципу легітимності – добровільності дій громадян. Держави, в яких громадянське суспільство розвивається недостатньо, не має належного рівня самостійності та впливу на державну владу і право, в яких учасники політичного процесу змушені використовувати насилля в будь-якому виді для досягнення своїх цілей, є повноцінними бенефіціарами для повної чи часткової легітимації права і влади.

Нині і правознавці, і соціальні психологи все частіше заявляють про поширення такого негативного явища, як професійна деформація свідомості, що насамперед проявляється в підміні ціннісних орієнтирів практичної діяльності посадових осіб органів публічної влади. Досить часто вони розглядають людину, її права і свободи не як головну мету своєї діяльності, а як своєрідну небажану перешкоду, яка заважає виконанню «важливих» державних справ» [9, с. 114].

Чималий вплив на процес легітимації здійснюють і несвідомі структури, архетипові національні коди, прототипи і символи, що формують когнітивні готовності та «передправові» кодекси поведінки тощо. Не слід забувати, що, незважаючи на законодавчі інновації та політичні трансформації в суспільстві, в тій чи іншій групі, зберігаються національні, етнічні константи, які не містять в собі чітко систематизованих уявлень про спрямованість і зміст діяльності, але обумовлюють їх, а також спосіб політичної рефлексії.

Легітимність можна побачити в певній домовленості фундаментальних верств суспільства стосовно підтримки правопорядку в соціумі. Однак подібне сприйняття соціальної та правової дійсності є нестабільним і перебуває в постійній небезпеці його оскарження, що у певних випадках може закінчитися навіть заворушеннями і кровопролиттям. З цієї причини варто визнати, що основний параметр легітимності тієї чи іншої правової системи – це її стабільність.

Висновки. Норма права в публічно-політичному просторі являє собою поширений, регулярно застосований і сприятливо оцінюваний зразок поведінки лише тоді, коли вона має статус легітимної, а значить – загальновизнаної. Легітимність у формі визнання права є внутрішньою, суб'єктивною за своєю суттю стороною нормативності, яка проявляється в прийнятній оцінці або ж психологічному схваленні норм права, визначених інститутів і правової реальності в цілому. Таким чином, можна стверджувати, що легітимність є обов'язковою умовою існування самої норми права, а також нормативності правової системи кожного соціуму. Правова природа норм виявляється підставою для їх офіційної легітимації та надання їм обов'язкової сили, підкріпленої ціннісно-мотиваційним (морально-ціннісним у природно-правовій парадигмі) впливом на поведінку людей. Для розуміння суті легітимності права не є достатніми висновки концепцій позитивізму та природного права. Порівняльна «особливість» класичних теорій права полягає в їх прихильності до новоєвропейського ідеалу раціональності та його стандартних постулатів про загальну причинність тощо. Також ми доходимо висновку, що легітимність права в публічно-політичному просторі можна охарактеризувати як властиву праву характеристику, її ефективний аналіз можна провести, виключно спираючись на теорію, яка зможе визнати соціальну реальність, сформовану за допомогою комунікативних актів. Саме така теорія й інтегрує в контекст права поняття «інтерсуб'єктивність», а основні характеристики об'єктивності майже повністю переосмислює та переносить дослідницький інтерес від юридичної догми на суб'єкта права, його внутрішні переконання. Легітимність правової реальності виконує не тільки диференціюючу, а й організуючу функцію, яка дає можливість упорядковувати юридично значущі феномени і вбачати різноманітні зв'язки між ними. У такій якості легітимність має навіть ширше значення, організовуючи соціальний порядок у цілому, а не тільки порядок політико-правового характеру.

Список використаних джерел:

1. Оборотов Ю. Праворозуміння як аксіоматичне начало (постулат) права. *Право України*. 2010. № 4. С. 49–55.
2. Дмитрасевич Н. О. Внутрішній та міжнародний аспекти легітимації радянської влади в Україні в 1917–1922 рр. : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2011. 19 с.
3. Weber M. *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology* / Ed. by G. Roth, C. Wittich. Berkeley: University of California Press, 1978. 1469 p.
4. Beetham D. *The Legitimation of Power*. Atlantic Highlands, 1991. 267 p.
5. Авраменко Л. В. Значення категорій «сутність», «зміст» та «форма» при формулюванні поняття права. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 125. С. 15–23.
6. Durkheim É. *The Rules of Sociological Method and Selected Texts on Sociology and its Method*, edited by S. Lukes, translated by W. D. Halls. New York: The Free Press. 1982. 264 p. URL: https://monoskop.org/images/1/1e/Durkheim_Emile_The_Rules_of_Sociological_Method_1982.pdf
7. Богачов А. Легітимація і людська ситуація. *Філософська думка*. 2009. № 5. С. 34–47.
8. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві : монографія. Київ : НАВСУ, 2000. 200 с.
9. Веніславський Ф. Правове обмеження державної влади – необхідна передумова стабільності конституційного ладу. *Право України*. 2010. № 6. С. 108–117.